



लेकम गाउँपालिका
गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय
रातामाटा, दार्चुला
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

कार्यपालिका बाट स्वीकृत मिति: २०८२/०७/२७

”समुदायमा आधारित बालबालिका तथा मातृ स्वास्थ्यलाई लक्षित गरी पोषण
सुधार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम” संचालन कार्यविधि, २०८२

प्रस्तावना

नागरिकको मौलिक हकको रूपमा संविधानद्वारा स्थापित निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई विद्यमान कानूनले आम जनताको जनस्वास्थ्य, पोषण र शिक्षा लगायतका सेवामा अधिकतम पहुँचको लागि प्रदेश सरकार र स्थानिय सरकारलाई विशेष जिम्मेवार तुल्याएको छ । महिला तथा ५ वर्ष मुनिका बालबालिका (विशेष गरेर विपन्न र सिमान्तकृत) को उचित व्यवहार परिवर्तन गरी स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार ल्याई आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सुनिश्चित गर्न “लेकम गाउँपालिकाको कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि ऐन, २०८०” परिच्छेद ५ को दफा १३ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरि गैर सरकारी क्षेत्रसँगको साभेदारीको माध्यमबाट समुदायमा आधारित बालबालिका तथा मातृ स्वास्थ्यलाई लक्षित गरी पोषण सुधार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८२ गाँउ कार्यपालिका बैठकबाट स्वीकृत गरी लागू गरिएको छ ।


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष

परिच्छेद १

नाम, प्रारम्भ र परिभाषा

१. नाम र प्रारम्भ :

- (क) यस कार्यविधिको नाम “समुदायमा आधारित बालबालिका तथा मातृ स्वास्थ्यलाई लक्षित गरी पोषण सुधार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम” संचालन कार्यविधि रहेको छ ।
- (ख) यो कार्यविधि लेकम गाँउ पालिकाको क्षेत्रभर लागू हुनेछ ।
- (ग) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अन्य अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा:

- क) “कार्यविधि” भन्नाले “समुदायमा आधारित बालबालिका तथा मातृ स्वास्थ्यलाई लक्षित गरी पोषण सुधार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम”, २०८२ लाई सम्झनु पर्दछ ।
- ख) “कार्यक्रम” भन्नाले संघीय सरकारबाट विशेष अनुदानको रुपमा नगरपालिकालाई हस्तान्तरित “समुदायमा आधारित बालबालिका तथा मातृ स्वास्थ्यलाई लक्षित गरी पोषण सुधार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम” सम्झनु पर्दछ ।
- ग) “अध्यक्ष” भन्नाले लेकम गाउँपालिका अध्यक्षलाई सम्झनु पर्दछ ।
- घ) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले लेकम गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतलाई सम्झनुपर्दछ ।
- ङ) “कार्यालय” भन्नाले लेकम गाउँपालिकाको कार्यालय सम्झनु पर्दछ ।
- च) “अनुदान” भन्नाले लेकम गाउँपालिकामा समुदायमा आधारित बालबालिका तथा मातृ स्वास्थ्यलाई लक्षित गरी पोषण सुधार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गर्न प्रदान गरिने नगद, जिन्सी वा प्रविधि समेतका सामग्रीलाई सम्झनुपर्दछ ।
- छ) “अनुदान ग्राही” भन्नाले यस कार्यविधि अनुरूप छनौट भएर अनुदानसँग सम्बन्धित कुनै पनि सेवा सुविधा प्राप्त गर्ने संघ वा संस्था बुझिन्छ ।
- ज) संस्था भन्नाले सार्वजनिक खरिद परामर्श सेवा खरिदमा भाग लिन पाउने व्यक्ति संस्था कम्पनीलाई जनाउन्छ ।

३. उद्देश्यहरु: यस कार्यक्रमका उद्देश्यहरु देहाय बमोजिम रहेका छन्:

- क) यस कार्यक्रमले राखेका निर्दिष्ट उद्देश्यहरु निम्न अनुसार रहेका छन् ।
- पोषणयुक्त खाना, सन्तुलित आहार, खोप सेवा, पोषणयुक्त खानाको पाक शिक्षा, सरसफाई र बालबालिकाको वृद्धि अनुगमन सम्बन्धी अन्तरव्यक्ति संचार र संचारका अन्य माध्यमहरुको प्रयोगबाट पोषण सम्बन्धी



राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष



व्यवहार परिवर्तन प्रवर्द्धन गर्दै दीगो स्वस्थ पोषण व्यवहारको विकास र स्वस्थ जीवनको प्रवर्द्धन गर्ने

- स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने आधारभूत स्वास्थ्य सेवा पहुँच अधिक घरधुरीसम्म पुर्याई सुक्ष्म पोषक तत्व जस्तै बालभिट्टा, भिटामिन “ए”, जुकाको औषधि, आईरन चक्की लगाएतका सेवाको पहुँच विस्तार एवं सुदृढ गरि सेवाको उपभोगलाई बृद्धि गरि मातृ तथा शिशु पोषण सुधार गर्ने, पुर्याउने ।
- न्यून आय स्तर भएका र जोखिममा रहेका समुदायमा आधारभूत सेवाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्ने ।
- स्थानीय उत्पादनमा आधारित पोषणयुक्त आहारको प्रवर्द्धन र उपभोग बृद्धि गर्न चेतनामुलक अभियान संचालन गर्ने
- महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरि सामुदायिक पोषण शिक्षा कार्यक्रम र खानेपानी, स्वच्छता तथा सरसफाईको बारेमा जनचेतना विस्तार बृद्धि गर्ने,
- संस्थागत सुत्केरी गराउने महिलाहरुको संख्यामा बृद्धि गराउने ।

परिच्छेद २

४. कार्यक्रमको लागि श्रोत:

क) नेपाल सरकारको राष्ट्रिय योजना आयोगको विशेष अनुदान अर्न्तगत यस गाँउपालिकालाई प्राप्त “समुदायमा आधारित बालबालिका तथा मातृ स्वास्थ्यलाई लक्षित गरी पोषण सुधार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम” को लागि हस्तान्तरित रकम रु १,६०,००,०००/-

परिच्छेद ३

संस्था छनौट प्रक्रिया:

यस कार्यविधि मार्फत गाँउ पालिकाले कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि संस्था छनौट गर्ने छ । सार्वजनिक खर्चलाई बढी खुल्ला, पारदर्शी र विश्वसनीय बनाउनका लागि निम्न देहायका प्रक्रिया अपनाउनु पर्नेछ ।

५. कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि गैरसरकारी संस्था छनौट प्रक्रिया:

क. कार्यालयले परामर्श सेवा मार्फत संस्था छनौट गर्ने छ

ख. कार्यालयले संस्था छनौट गर्दा देहाय बमोजिमको योग्यता सहित प्रणाली खरिद कानून बमोजिमको अन्य विवरण माग गरि सूचना प्रकाशन गर्ने छ ।

६. यस कार्यविधि बमोजिम पर्न आएका आशयपत्रदाताको योग्यता, अनुभव र क्षमता समेत मूल्यांकन गरी गाँउपालिकाले आशयपत्रदाताको छनौट गर्नुपर्नेछ । छनौटका आधारहरु देहाय बमोजिम हुनेछन्:

क) आशयपत्रदाताले पेश गर्ने संस्थाको दर्ताको प्रमाणपत्र , मु.अ. कर दर्ता प्रमाणपत्र र नवीकरण, करचुक्ता प्रमाणपत्र , कार्यानुभव पत्र, विगत तीन आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन, नियमनकारी निकायको अनुमति पत्र (अनुमतिपत्र लिनुपर्नेको हकमा) । आशयपत्रका साथ प्रतिलिपी हरु पेश गरेको हुनुपर्नेछ ।


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष

क्षेत्रगत कार्य विशेषज्ञता, अनुभव र कार्य सम्पन्न गरेको अनुभव तथा प्रमाणहरू

१. क्षेत्रगत कार्य विशेषज्ञता

मातृ शिशु तथा बाल्यकालिन पोषण, आपतकालिन पोषण, व्यवहार परिवर्तन संचार, सुनौलो १००० दिन अर्न्तगतका क्रियाकलाप एवम् पोषण सम्बन्धी प्रचारात्मक एवम् प्रवर्द्धनात्मक का साथै स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धि अनुसन्धान कार्यमा संलग्न भएको ।

२. क्षेत्रगत कार्य अनुभव

विगत ७ वर्ष देखि अनवरत रुपमा राष्ट्रिय, प्रादेशिक तथा स्थानिय स्तरमा माथि उल्लेखित क्षेत्रहरुमा आफ्नो सेवा परामर्श प्रदान गरेको । पोषण-विशेष र पोषण संवेदनशील, सामाजिक बजारिकरण तथा स्वास्थ्य शिक्षा तथा संचारको क्षेत्रहरुमा नीति तथा योजना तर्जुमा गर्न सरकारी निकायलाई सहयोग पुऱ्याएको अनुभव भएको । साथै संयुक्त राष्ट्र संघीय निकाय तथा अर्न्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरु संग सहकार्यको अनुभव भएको ।

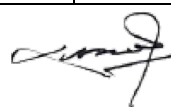
३. कार्य सम्पन्न गरेको अनुभव तथा प्रमाणहरु

सरकारी कार्यालय ,संयुक्त राष्ट्र संघीय निकाय तथा अर्न्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरु बाट राष्ट्रिय तथा स्थानीय तहसंग पोषण सम्बन्धी परियोजनाहरु सफलतापूर्वक सम्पन्न गरेको सात वर्षको अनुभव तथा प्रमाणहरु आशयपत्रका साथ संलग्न हुनु पर्नेछ । संस्थाले विगतमा सम्पन्न गरेको कार्यक्रमको रकम खुल्ने सम्भौता पत्रको प्रतिलिपी अनिवार्य रुपमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

४. मुख्य मुख्य जनशक्तिको योग्यता र अनुभव

पोषण विशेष, पोषण संवेदनशील र जनस्वास्थ्यका क्षेत्रहरुमा कार्यक्रम, रणनीति तथा निर्देशिका तयार गर्ने र कार्यक्रम सम्बन्धि कार्यान्वयनको खाका, अनुगमन, मुल्यांकन र सर्वेक्षण तथा अनुसन्धान लगायतका कार्यहरुमा विशेषज्ञता हासिल गरेका जनशक्तिहरु भएको र जनशक्तिको हकमा कम्तीमा जनस्वास्थ्य विषय वा सम्बन्धित विषयमा स्नातकोत्तर गरि स्वास्थ्य र पोषण(महिला र ५ वर्ष मुनिका बालबालिकालाई लक्षित), स्वास्थ्यको लागि संचार (विशेष गरि महिला तथा ५ वर्ष मुनिका बालबालिकालाई लक्षित स्वास्थ्य र पोषण कार्यक्रम) , व्यवहार परिवर्तनका लागि संचार अभियान(स्वास्थ्य र पोषण) र सामाजिक बजारिकरणको क्षेत्रमा ७ देखि १० वर्षको अनुभव का साथै सो को क्षेत्रमा अध्ययन/अनुसन्धानमा संलग्न भई हाल कार्यरत रहेको कम्तीमा ३ जना दक्ष जनशक्तीको विवरण निम्न बमोजिम पेश गर्नु पर्नेछ,

सि.न.	जनशक्ती	शैक्षिक योग्यता	कार्य अनुभव	व्यक्तिगत विवरण (बायोडाटा)



राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष

Type text here



५. कार्य सम्पादन गर्ने प्रस्तावित तरिका (मैथोडोलोजी) गुणस्तर-

यो कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि संघसंस्था बाट विस्तृत कार्यपद्धती, ढाँचा र कार्ययोजना पेश गर्नु पर्ने छ । कार्यक्रम समापन पश्चात कार्यक्रमको दिगोपनको आधारहरु समेत पेश गर्नु पर्नेछ ।

६. ज्ञान तथा प्रविधि हस्तान्तरण -

कार्यक्रम संचालन र सम्पन्न भएपछि प्राप्त अनुभव ज्ञान र शिप लाई सम्बन्धित निकायमा क्रमशः समाहित गर्दै कार्यक्रम बाट प्राप्त मुख्य मुख्य उपलब्धी र सिकाईहरुलाई भविष्यमा उपयोग गर्ने गरि नगरपालिका अर्न्तगतका जनशक्ती र आम नागरिकलाई सशक्तीकरण गर्न टेवा पुर्याउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद ४

कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन

१२. कार्यक्रम संचालन, व्यवस्थापन, अनुगमन र सहजीकरणका लागि देहाय बमोजिमको कार्यक्रम अनुगमन तथा समन्वय समिति रहनेछ:-

क) गाउँपालिका प्रमुख	- संयोजक
ख) गाउँपालिका उपप्रमुख	- सदस्य
घ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	- सदस्य
ङ) सम्बन्धित वडाको जना वडा अध्यक्ष	- सदस्य
च) कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने संस्थाको प्रतिनिधि १ जना	- सदस्य
छ) लेखा शाखा प्रमुख	- सदस्य
ज) स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	- सदस्य
झ) पालिका सरक्षित मातृत्व फोकल पर्सन	- सदस्य
ञ) पालिका पोषण फोकल पर्सन	- सदस्य सचिव


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष



१३. कार्यक्रम अनुगमन तथा समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछन्:-

- क) कार्यक्रम संचालनको विधि र रुपरेखामा आवश्यक परामर्श दिने र सहजिकरण गर्ने ।
- ख) कार्यक्रम संचालनको क्रममा अनुगमन र नियमित समीक्षा गर्ने ।
- ग) कार्यक्रम संचालनकर्ता संस्था बाट प्रगती विवरण लिई त्रैमासिक रुपमा भुक्तानीको लागि सिफारिस गर्ने ।
- घ) कार्यक्रम संचालनको लागि आवश्यक व्यवस्थापकीय कार्य गर्न समन्वय गर्ने ।
- ङ) कार्यक्रम संचालन सम्बन्धी अन्य आवश्यक निर्देशन दिने ।

१४. प्रस्ताव छनौट समितिको काम कर्तव्य र अधिकार:

प्रस्ताव छनौट समितिले यस कार्यविधिमा उल्लेख गरिएको मापदण्डको आधारमा प्रस्ताव छनौट गरी आवश्यक निर्णय गर्नु पर्ने छ ।

१५. कार्यक्रमको कार्यान्वयन ढाँचा देहाय बमोजिमको हुनेछ :

- क) लाभग्राही समूहहरूले कार्यक्रम मार्फत अनुदान स्वरुप रकम तथा भौतिक सामग्री प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।
- ख) कार्यक्रमले समेट्ने लाभग्राहीलाई समूहमा आवद्ध गराई संगठित रुपमा श्रोत व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ ।
- ग) कार्यक्रमको प्रारम्भिक चरणमा सेवा पाएका लाभग्राहीहरूले आफुले पाएको सेवा सुविधा बराबरको सामग्री अन्य लाभग्राहीहरूलाई प्रदान गर्नका लागि उप-समूहहरू बनाई कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सकिने छ ।
- घ) कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा लाभग्राहीहरूलाई विभिन्न किसिमका औपचारिक तथा अनौपचारिक तालिम तथा अभिमूखिकरण संचालन गरिने छ ।
- ङ) संस्थाले परिचालन गर्ने बैंक खातामा गाउँपालिकाले रकम उपलब्ध गराई कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- च) कार्यक्रम संचालन गर्न गाउँपालिकाले त्रैमासिक रुपमा चार किस्तामा संस्थाको बैंक खातामा पेशकी स्वरुप रकम उपलब्ध गराउनेछ । जस अन्तर्गत कुल स्विकृत बजेटको पहिलो किस्ता बापत ४० प्रतिशत (दुवै पक्ष विच कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्झौता भएको १५ दिन भित्र), दोस्रो किस्ता ३५ प्रतिशत, तेस्रो किस्ता १५ प्रतिशत र चौथो किस्ता १० प्रतिशत सम्म पेशकी प्रदान गर्न सकिनेछ । कुनै विशेष कारणवस स्वीकृत किस्ता अन्तर्गतको रकम निकासी नभएमा गाउँपालिकाले आगामी किस्तामा थप गरी निकासी गर्न सक्नेछ ।
- छ) संस्थाले गाउँपालिकालाई उपलब्ध गराएको त्रैमासिक प्रगति प्रतिवेदन र मु.अ.कर बिजकका आधारमा पेशकी फरछ्यौट गरी आगामी त्रैमासिक बजेट निकासीका लागि पेशकी माग गर्नुपर्नेछ । चालू आर्थिक वर्षको बिचमा बजेट संशोधन गर्न आवश्यक परेको खण्डमा अनुगमन तथा समन्वय समितिले बैठक बसी परिमार्जन वा संशोधन गर्न सक्नेछ ।


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष



ज) कुनै विशेष प्रतिकूल परिस्थितीमा कुल स्विकृत रकम चालु आर्थिक वर्षमा खण्डमा बाँकी रकम आगामी आर्थिक वर्षमा समायोजन गरेर संस्थाले कार्यक्रम संचालनमा खर्च गर्न सक्नेछ ।

१६. अनुदान उपलब्ध गराउने :

गाउँपालिकाले स्वीकृत कार्यक्रम बमोजिम कार्यक्रमहरूको उद्देश्य अनुरूप आवश्यकता निर्धारण गरी कार्यक्रम संचालित क्षेत्रका लाभग्राहीहरूको लागि निम्न बमोजिम अनुदान उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

क) अनुदानको रुपमा लाभग्राहीहरूलाई भौतिक सामग्री वा रकम उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

ख) अनुदानको प्रकार र सीमा अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति र कार्यक्रम संचालन गर्ने संस्थाले निर्धारण गर्नेछन् ।

ग) अनुदानका लागि लाभग्राही छनौट गर्दा कार्ययोजनामा उल्लेख भए अनुसार भौतिक तथा नगद अनुदान प्रदान गर्नको लागि अनुगमन तथा मूल्यांकन समितिले गाउँपालिकासँग भएको तथ्यांकको आधारमा वास्तविक आवश्यकता पहिचान गरी लाभग्राही छनौट गर्नेछ ।

घ) अनुदान सामग्री वितरण प्रक्रिया:

१. अनुदान प्रक्रियालाई पारदर्शी बनाउनको निम्ति लाभग्राहीहरूको समुह गठन गरी अनुदान वितरण गर्न सकिनेछ ।

२. भौतिक सामग्री वितरण प्रक्रिया स्वास्थ्य शाखाका कर्मचारी वा वडा कार्यपालिका प्रतिनिधिको रोहबरमा गरिनेछ ।

३. नगद अनुदान दिइने हकमा लाभग्राहीसँग भएको सम्झौता वा अनुदानको मापदण्डमा उल्लेख गरिए अनुसारको आफ्नो हिस्साको कार्य सम्पन्न गरे पछि सम्बन्धित संस्थाले अनुदान तर्फको रकम भुक्तानी गर्न सक्नेछ ।

४. भौतिक तथा नगद अनुदान दुवैको हकमा संस्थाले सम्पूर्ण प्रक्रियाको अभिलेख राख्नुपर्नेछ ।

५. वितरण गर्नु पर्ने भौतिक सामग्री विशेष प्रकृतिका भएमा वा सहज रुपमा उपलब्ध हुन नसकेको खण्डमा, धेरै संख्यामा गुणस्तरीय वस्तु उपलब्ध हुन नसकेमा तथा भू-परिवेशको भिन्नताको कारण एक स्थानबाट अर्को स्थानसम्म लैजान उपयुक्त नहुने वस्तुको हकमा तोकिएका प्राविधिक मापदण्ड पूरा गरी लाभग्राहीहरूको समिति गठन गरि वडा कार्यलयको रोहबरमा स्थानिय तहमा संस्था मार्फत सोभै खरिद तथा वितरण गर्न सकिने छ ।

परिच्छेद ५

सम्झौता, प्रतिवेदन, अनुगमन तथा मूल्यांकन

१७. सम्झौता: कार्यक्रमको सम्झौता प्रस्तावना छनौट समितिको सिफारिसमा पालिकाको निर्णय बमोजिम १५ दिनभित्र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले अनुसूची ६ बमोजिमको ढाँचामा गर्नुपर्नेछ ।

१८. कार्यक्रम कार्यान्वयनको प्रगति प्रतिवेदन :-


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष



कार्यक्रमको प्रगति प्रतिवेदन **अनुसूची ७** बमोजिमको ढाँचामा पेश गर्नुपर्नेछ। कार्यक्रमको प्रकृति र आवश्यकता अनुसार त्रैमासिक र वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ।

१९. **अनुगमन तथा समिक्षा:** कार्यक्रम अनुगमन तथा समन्वय समितिले मासिक नभए त्रैमासिक रुपमा कार्यक्रमको अनिवार्य अनुगमन तथा समिक्षा गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद ६

विविध

२०. **बिड बोन्ड (Bid Bond) तथा पर्फोर्मेन्स बोन्ड (Performance Bond):**

आशयपत्र आव्हानको सुचना बमोजिम गाँउपालिकामा तोकिएको अवधि भित्र पेश हुन आएका आशयपत्रहरुको मुल्यांकन पश्चात छनौट भएका आशयपत्र दाताहरुबाट विस्तृत प्रस्ताव मागको सुचना प्रकाशित गर्नु पर्नेछ। प्राप्त हुने विस्तृत प्रस्तावका साथमा गाँउपालिकाद्वारा प्रकाशित सूचनामा तोकिए बमोजिमको बिड-बोन्ड (Bid Bond) वापतको रकम जम्मा गरेको कागजात अनिवार्य रुपमा पेश गर्नु पर्नेछ। साथै कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न स्वीकृत आशयपत्रपत्रदाताले (संस्था) कार्य सम्पादन जमानत (Performance Bond) वापत गाँउपालिकाले तोके अनुसारको रकम बराबरको १४ महिना म्याद भएको कागजात पेश गर्नु पर्नेछ। Performance Bond सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३ र खरिद नियमावली २०६४ अनुसार हुनेछ।

२१. **लेखापरीक्षण:**

क. कार्यक्रमको अन्तिम लेखापरीक्षण आर्थिक वर्ष समाप्त भए पश्चात प्रचलित कानून बमोजिम गाँउपालिकाले गर्नुपर्नेछ।

ख. कार्यक्रमको आन्तरिक लेखापरीक्षण प्रचलित कानून बमोजिम गराउनु पर्नेछ।

ग. संस्थाले कार्यक्रमको खर्चको वार्षिक लेखा परीक्षण प्रत्येक आ.व.को समापनपछि नेपालको कानून बमोजिम लेखा परीक्षण गर्न योग्य लेखा व्यवसायीबाट गराउनु पर्नेछ।

२२. **समन्वय:** कार्यक्रम व्यवस्थितरुपमा सञ्चालन गर्नको लागि सरोकारवाला, नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारका निकायहरु बीच कार्यक्रम अनुगमन तथा समन्वय समितिले समन्वय गर्नुपर्नेछ।

२३. **कसुर र सजाय:**

क) कार्यक्रमको सम्झौता पश्चात योजना सम्पन्न नगरी छोड्न पाइने छैन। यदि बीचैमा छोडेमा छोड्ने पक्षले उक्त समय सम्मको कार्य जिम्मेवारी र आर्थिक दायित्व वहन गर्नुपर्नेछ।

ख) कार्यक्रमको सम्झौता बमोजिम काम नगरेमा वा समयमा काम पुरा नगरेमा बाँकी किस्ता रोक्का गरिने छ। यस्तो निर्णय गर्नुपूर्व सम्बन्धित पक्षलाई सफाई पेश गर्न मौका प्रदान गर्नु पर्नेछ।


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष



२४. **उत्तरदायित्व:** कार्यक्रम सञ्चालनको उत्तरदायित्व गाउँपालिका र सो अर्न्तगतका संस्थाहरू एवं सम्बन्धित संस्थाले समान रुपमा वहन गर्नु पर्नेछ ।

२५. **संशोधन तथा हेरफेर:** यस कार्यविधीको कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन गाउँपालिकाले आवश्यकता अनुसार संशोधन तथा हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

२६. **बाधा अड्काउ फुकाउन र व्याख्या गर्न सक्ने:** गाउँपालिकाले यस कार्यविधिमा थपघट, हेरफेर, संशोधन, व्याख्या गरि बाधा अड्काउ फुकाउन सक्नेछ ।

२७. **प्रचलित कानून लागु हुने:** कार्यक्रम कार्यान्वयनको सम्बन्धमा यस कार्यविधिमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम र अन्य व्यवस्थाका सम्बन्धमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ । यस सन्दर्भमा दुविधा उत्पन्न भएमा वा अस्पष्टता भएमा गाउँपालिकाको व्याख्या अन्तिम हुनेछ ।

२८. संस्थाहरूले पेश गरेका कार्यक्रम संचालन सम्बन्धि प्रस्तावहरू लाई पुर्ण वा आंशिक रुपमा स्विकृत वा अस्विकृत गर्ने सम्पुर्ण अधिकार गाउँपालिकामा निहित रहने छ ।

२९. **खारेजी र बचाउ:**

क. “समुदायमा आधारित बालबालिका तथा मातृ स्वास्थ्यलाई लक्षित गरी पोषण सुधार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम”संचालन कार्यविधि, २०८२ प्रमाणिकरण भएको मिति देखि लागू हुनेछ ।

ख. संघीय, प्रादेशिक तथा लेकम गाउँपालिकाको मूल कानूनसँग बाभिएको हदसम्म यो कार्यविधि अमान्य हुनेछ ।

आशयपत्रका साथ संलग्न हुनुपर्ने कागजातहरू

१. आशयपत्र पेश सम्बन्धी निवेदन,
२. आशयपत्र साथ संस्थाको विवरण भरेको फारम
३. आशयपत्र पेश गर्ने संस्थाको दर्ताको प्रमाणपत्र र संस्थाको दर्ता नवीकरण
४. मु.अ. कर दर्ता प्रमाणपत्र र करचुक्ता प्रमाणपत्र २०८१/०८२
५. विगत तीन आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन
६. नियमनकारी निकायको अनुमति पत्र (अनुमतिपत्र लिनुपर्नेको हकमा)
७. संयुक्त उपक्रममा कार्य गर्ने संस्थाहरूको हकमा दुवै संस्था बीचको कार्य जिम्मेवारी खुल्ने सम्झौता पत्रको सक्कल १ प्रति,
८. प्रस्ताव पेश गर्ने संस्थाको अख्तियार प्राप्त व्यक्ति
९. संस्था कालो सूचीमा नपरेको स्वघोषणा पत्रको सक्कल १ प्रति,
१०. गैरसरकारी संघसंस्थाको विस्तृत विवरण (प्रोफाईल)
११. विगत वर्षमा समान प्रकृतिको काम गरेको र स्थानको विवरण ।
१२. प्रस्तावित कार्यमा संलग्न हुने प्रमुख जनशक्तिको वैयक्तिक विवरण


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष



१३. क्षेत्रगत कार्य विशेषज्ञता को प्रमाण खुल्ने कागजातहरूको प्रतिलिपि (मौखिक शिक्षा तथा बाल्यकालिन पोषण, आपतकालिन पोषण, व्यवहार परिवर्तन संचार, सुनौलो हजार दिन अर्न्तगतका क्रियाकलाप एवम् पोषण सम्बन्धी प्रचारात्मक एवम् प्रवर्द्धनात्मक कार्यमा संलग्नता भएको संस्था)

१४. क्षेत्रगत कार्य अनुभव को प्रमाण खुल्ने कागजातहरूको प्रतिलिपि (विगत १० वर्ष देखि अनवरत रूपमा राष्ट्रिय, प्रादेशिक तथा स्थानिय स्तरमा माथि उल्लेखित क्षेत्रहरूमा आफ्नो सेवा परामर्श प्रदान गरेको । पोषण, विशेष पोषण संवेदनशील तथा स्वास्थ्य शिक्षा तथा संचारको क्षेत्रहरूमा नीति तथा योजना तर्जुमा गर्न सरकारी निकायलाई सहयोग पुर्याएको अनुभव भएको । साथै संयुक्त राष्ट्र संघीय निकाय तथा अर्न्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरु संग सहकार्यको अनुभव भएको)

१५. सफलतापूर्वक कार्य सम्पन्न गरेको अनुभवको प्रमाण खुल्ने कागजातहरूको प्रतिलिपि (सरकारी कार्यालय ,संयुक्त राष्ट्र संघीय निकाय तथा अर्न्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरु बाट राष्ट्रिय तथा स्थानीय तहसँग पोषण सम्बन्धी परियोजनाहरु सफलतापूर्वक सम्पन्न गरेको दश वर्षको अनुभव तथा संस्थाले विगतमा सम्पन्न गरेको कार्यक्रमको रकम खुल्ने सम्झौता पत्रको प्रतिलिपि)

१६. जनशक्तिको विशेषज्ञता (पोषण विशेष, पोषण संवेदनशील र जनस्वास्थ्यका क्षेत्रहरूमा कार्यक्रम, रणनीति तथा निर्देशिका तयार गर्ने र कार्यक्रम सम्बन्धि कार्यान्वयनको खाका, अनुगमन, मुल्यांकन र सर्वेक्षण तथा अनुसन्धान लगायतका कार्यहरूमा विशेषज्ञता हासिल गरेका संस्था संग हाल उपलब्ध ३ जना दक्ष जनशक्तिहरु को विवरण)

सि.न.	जनशक्ती	शैक्षिक योग्यता	कार्य अनुभव	व्यक्तिगत विवरण (बायोडाटा)
१.				
२.				
३.				

१७. कार्य सम्पादन गर्ने प्रस्तावित तरिका (मेटोडोलोजी) र गुणस्तर सम्बन्धि विवरण -

यो कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि संघसंस्थाले विस्तृत कार्यपद्धती, ढाँचा र कार्ययोजना पेश गर्नु पर्ने छ । कार्यक्रम समापन पश्चात कार्यक्रमको दिगोपनको आधार हरु पेश गर्नु पर्ने छ ।

१८. ज्ञान तथा प्रविधि हस्तान्तरण विवरण -

कार्यक्रम संचालन र सम्पन्न भएपछि प्राप्त अनुभव ज्ञान र शिप लाई सम्बन्धित निकायमा क्रमशः समाहित गर्दै कार्यक्रमबाट प्राप्त मुख्य मुख्य उपलब्धी र सिकाईहरु लाई भविष्यमा उपयोग गर्ने गरि गाउँपालिका अर्न्तगतका जनशक्ती र आम नागरिक लाई सशक्तीकरण गर्न टेवा पुर्याउनु पर्ने छ ।


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष

फाराम २: संस्था संग हाल रहेको कार्ययोग्य भौतिक सम्पत्ति तथा उपकरणहरुको विवरण

क्र.स.		एकाई	परिमाण	कैफियत
१		वटा		
२		वटा		
३		वटा		
४		वटा		
५		वटा		
६		वटा		
७		वटा		
८		वटा		
९		सेट		
१०		वटा		
११		वटा		
१२		वटा		
१३		सेट		
१४		वटा		
१५		वटा		

फाराम २.३: संस्थाको कार्यकारी समितिको संरचनाको विवरण

क्र.स.	नाम	पद
१		अध्यक्ष
२		उपाध्यक्ष
३		सचिव
४		कोषाध्यक्ष
५		सह-सचिव
६		सदस्य
७		सदस्य


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष



फाराम २.४ वर्तमान कर्मचारीको विवरण (कृपया विगतको विवरण नराख्नुहोला)

क्र.सं	कर्मचारीको नाम	लैंगिकता	पद	शैक्षिक योग्यता	अनुभव वर्षमा
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
१३					
१४					
१५					

फाराम २.५: विगत दश वर्षको वार्षिक वित्तिय कारोबार

क्र.सं.	आर्थिक वर्ष	वित्तिय कारोबार रु.
१		
२		
३		
४		
५		
६		
७		
८		
९		
१०		



फाराम २.६: विगत दस वर्षमा सस्थाले कार्यक्रम र परियोजना सम्पन्न गरेको अभिलेख (कृपया वर्तमान अनुभवबाट सुरु गर्नुहोस्)

क्र.स.	परियोजनाको नाम	दातृ निकाय	कार्यक्षेत्र	परियोजना जिल्ला र पालिका	सम्झौता अवधि (सुरु मिति, अन्तिम मिति र जम्मा अवधि)	जम्मा सम्झौता रकम
१.						
२.						
३.						
४.						
५.						
६.						
७.						
८.						
९.						
१०.						

राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष



“समुदायमा आधारित बालबालिका तथा मातृ स्वास्थ्यलाई लक्षित गरी पोषण सुधार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम” को लागि कार्य विवरण (Terms of Reference)

१. पृष्ठभूमि:

संघीय सरकारले जनताका आधारभूत आवश्यकता जस्तै शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण आयआर्जन लगायतका विभिन्न कार्यक्रमहरू स्थानिय सरकार मार्फत संचालन गर्दै आएको छ। नेपालको संविधानले निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई जनताको मौलिक हकको रूपमा रहने संबैधानिक व्यवस्था गरेको छ। यसलाई मध्यनजर गर्दै सरकारले देशको बहुआयामी विकासका लागि आधारभूत स्वास्थ्य सेवा मध्ये विशेष गरेर महिला र बालबालिकाको पोषणको अवस्थालाई सुधार गर्न बहुक्षेत्रिय पोषण योजना २०२३-२०३० ले निर्देशित गरे बमोजिम कार्यक्रमलाई स्थानिय सरकारले संचालन गर्दै आएको छ। प्रदेश र स्थानिय सरकारलाई आम जनताको स्वास्थ्य सेवामा अधिकतम पहुँचको लागि प्रदेश सरकार र स्थानिय सरकारलाई विशेष जिम्मेवार छन्। नेपालको बहुआयामी विकासको लागि संबैधानिक संरचना अन्तर्गत संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानिय सरकारको अवधारणा कार्यान्वयन भए देखि बहुक्षेत्रिय पोषण योजनाले निर्देशित गरेको कार्यक्रमको ढाँचा, अवधारण र रणनीतिलाई संघीय, प्रदेश र स्थानिय सरकारले कार्यान्वयन पक्षमा धेरै हद सम्म उपलब्धी हासिल गरेको हालका स्वास्थ्य र पोषणका सूचकहरूले पनि पुष्टि गर्दछ।

सुपोषणले राम्रो स्वास्थ्य सुनिश्चित गर्न र रोगहरूको रोकथाम गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छ। स्वस्थ जीवनका लागि विभिन्न प्रकारका पोषक तत्वयुक्त सन्तुलित आहार अनिवार्य छ, विशेष गरी बालबालिका र आमाहरूका लागि। तर, विश्वभर कुपोषण अझै पनि एउटा गम्भीर जनस्वास्थ्य समस्या रहेको छ, जसले बाल मृत्युदर र मातृ मृत्युदर वृद्धिमा योगदान पुऱ्याइरहेको छ। दक्षिण एसियाली देशहरूमध्ये नेपालमा महिला तथा बालबालिकाको पोषण अवस्था कमजोर रहेको छ, जसले दीर्घकालीन रूपमा मानसिक, शारीरिक र सामाजिक विकासमा असर पुऱ्याइरहेको छ।

हाल विश्वभर बाल मृत्यु दर करिब ५३ प्रतिशत हुनुमा कुपोषणको प्रमुख भूमिका रहेको छ। बालबालिका जन्मे देखि २ वर्ष भित्रमा करिब ८० प्रतिशत दिमागको विकास हुने गर्दछ। गर्भावस्थामा शरिरलाई चाहिने आवश्यक पोषणयुक्त खानाको अभावमा बालबालिकाको मानसिक र शारीरिक विकासमा अवरोध उत्पन्न भई विभिन्न स्वास्थ्य समस्याहरूको कारणले बालबालिकाको कम उमेरमै मृत्यु हुने सम्भावना प्रबल रहनुका साथै यस्तो दीर्घकालिन शारीरिक र मानसिक असरहरू समेत पुऱ्याउँछ। २ वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकामा न्यून पोषणले रोग प्रतिरोधात्मक प्रणालीलाई कमजोर बनाउने हुनाले उनीहरूलाई न्यूमोनिया, भ्वाडापखाला तथा औलोजस्ता रोगहरू लाग्ने जोखिम बढी हुन्छ।

यस समस्याको गम्भीरतालाई बुझ्दै, नेपाल सरकार कुपोषण तथा सूक्ष्म पोषक तत्वको अभावलाई न्यून गर्ने प्रतिवद्धतासहित विभिन्न कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिरहेको छ। नेपालले सन् २०३० सम्म सबै प्रकारका कुपोषणको अन्त्य गर्ने लक्ष्य लिएको छ। साथै, नेपालले Scaling Up Nutrition (SUN) movement मा समेत सहभागिता जनाएको छ, जसले पोषण सुधारका लागि बहुक्षेत्रीय दृष्टिकोणलाई प्राथमिकता दिन्छ।


राम दत्त जोशी
मा.पा. अध्यक्ष



नेपालको बहुक्षेत्रीय पोषण योजना अन्तर्गत स्वास्थ्य, कृषि, खानेपानी तथा सरसफाई, महिला तथा बालबालिका र स्थानिय तहको समन्वयमा पोषण सुधारका पहलहरु अघि बढाइएका छन् ।

विगतको दशकमा नेपालले कुपोषण न्यूनीकरणमा केही प्रगति हासिल गरेको छ, अझै पनि कुपोषणले लाखौं नेपालीहरुको स्वास्थ्य र समग्र जीवनमा प्रतिकूल असर पारिरहेको छ । कुपोषणका कारण दीर्घकालीन रुपमा मानसिक विकासमा असर, उत्पादनशीलता घट्ने, रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता कमजोर हुने, तथा विभिन्न स्वास्थ्य भविष्यलाई नै असर गर्ने भएकाले यसलाई गम्भीर रुपमा लिन आवश्यक छ ।

नेपाल जनसांख्यिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण २०२२ का पछिल्ला तथ्याङ्कहरु अनुसार, नेपालमा ५ वर्षमुनिका २५ प्रतिशत बालबालिका पुष्कोपन, ८ प्रतिशत बालबालिका शिघ्र कुपोषण र १९ प्रतिशत बालबालिका कम तौलको समस्याबाट प्रभावित छन् । साथै, ३४ प्रतिशत गर्भवती महिला र ४३ प्रतिशत ५ वर्षमुनिका बालबालिका रक्तअल्पताबाट प्रभावित छन् । नेपालमा Double Burden of Malnutrition समस्या बढ्दै गइरहेको छ, जहाँ न्यून पोषणसँगनै अधिकतौल (Overnutrition) का समस्या समेत देखा परेका छन् ।

नेपालमा नवजात शिशु मृत्यु दर २१ प्रति १०००, शिशु मृत्यु दर २८ प्रति १००० र ५ वर्षमुनिका बाल मृत्यु दर ३३ प्रति १००० छ । मातृ मृत्यु दर १५१ प्रति १,००,००० र सुदुर पश्चिम प्रदेशमा ३८०० प्रति १,००,००० छ । वार्षिक प्रतिवेदन २०७८/७९ अनुसार नेपालमा संस्थागत सुत्केरी ७९ प्रतिशत छ भने सुदुर पश्चिम प्रदेशमा ७१ प्रतिशत मात्र रहेको छ । वृद्धि अनुगमनको तथ्याङ्कलाई पनि मध्यनजर गर्दा नेपालमा ५ वर्ष मुनिको बालबालिकाको ६२ प्रतिशत छ भने सुदुर पश्चिम प्रदेशमा ५८ प्रतिशत रहेको छ । विभिन्न अध्ययन अनुसार करिब ४५ प्रतिशत बालबालिकाको मृत्युको अन्तरनिहित कारण कुपोषण नै हो भने दीर्घ तथा शीघ्र कुपोषणले बालमृत्युदरलाई अझ ५ देखि २० गुणासम्म बढाउँछ । कुपोषित बालबालिकाहरुको मानसिक र शारीरिक विकासमा अवरोध उत्पन्न भई आयु कम हुनुका साथै उनीहरु आर्थिक दृष्टिकोणले पनि कम उत्पादनशील हुन्छन् ।

२ वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकाहरुमा न्यून पोषणका परिणामहरु प्रायः गम्भीर र स्थायी किसिमका हुने भएकोले भविष्यमा यसले बालबालिकाहरुमा दीर्घकालीन असरहरु निम्त्याउँदछ । २ वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकाहरुमा न्यून पोषण भएमा त्यसले बालबालिकाको रोग प्रतिरोधात्मक प्रणालीलाई कमजोर बनाउँछ । महिला गर्भवती भएदेखि उनको बच्चाको दोस्रो जन्मदिनसम्मको १००० दिनको अवधि (९ महिना र २४ महिना वा २७० दिन र ७३० दिन गरि १००० दिन) नै सुनौला १००० दिन हो । बालबालिकाहरुको ८० प्रतिशत दिमागको विकास यसै १००० दिनका अवधिमा हुने भएकोले यो जीवनको महत्वपूर्ण अवसर (Window of opportunity) हो । त्यसैले यसलाई सुनौलो १००० दिन भनिएको हो । वैज्ञानिकहरु, अर्थशास्त्रीहरु तथा स्वास्थ्य क्षेत्रका विज्ञहरुले सुनौला १००० दिनको अवधिमा आमा र बच्चाको पोषणमा सुधार ल्याउन सकिएमा विश्वव्यापी रुपमा स्वास्थ्यको स्तर तथा दिगो विकासमा प्रगति हासिल गर्न सकिने भएकोले यस उमेर समूहमा पर्ने आमा र बालबालिकालाई उचित पोषण र स्याहार पुऱ्याई न्यून पोषणको कारणबाट हुने मृत्यु र स्वास्थ्य समस्या न्यूनीकरण गर्न सकिने कुरामा जोड दिएका छन् ।

मातृ तथा शिशु पोषणको अवस्थामा सुधार ल्याउनका लागि विकास गरिएको बहुक्षेत्रीय पोषण योजनाले निर्धारण गरेका प्रमुख उपलब्धिहरुलाई हासिल गर्ने दिशामा सहयोग गर्नका लागि सुनौला १००० दिनको महत्व र यस अवधिमा ध्यान पुऱ्याउनुपर्ने र पालना गर्नुपर्ने कुराहरुलाई व्यापक रुपमा घरदैलोसम्म प्रचार प्रसार गरी सकारात्मक व्यवहार परिवर्तन गर्न सुनौला १००० दिनका अवधारणालाई विभिन्न माध्यमबाट पहल गरि रहेता


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष



पनि सरकारले पूर्णरूपमा निःशुल्क गराएको स्वास्थ्य र पोषण लगायतका सेवाहरूको पहुँचमा पुर्वाधार विशेष गरि सुदुर पश्चिमका जिल्लाहरूमा यस्को सुचकांक हरु सन्तोषजनक छैनन् । तिव्र रूपमा भइरहेको बसाई सराई, युवा हरुको विदेश पलायन र पुरुषको अलावा महिला हरुलाई आत्मनिर्भर बनाउने किसिममा कार्यक्रमहरूको अभावले महिलाहरूका साथै उनिहरूमा आश्रित बालबालिकाको स्वास्थ्य र पोषण स्थिति खस्कदो अवस्था रहेको हालको नेपाल जनसांख्यिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण २०२२ ले पनि प्रष्ट रूपमा देखाउछ ।

बालबालिकालाई पुर्ण रूपमा स्तनपान गराउने महिलाको प्रतिशतमा उल्लेखनिय कमी आउनु, स्थानिय स्तरमा उपलब्ध हुने पोषिलो खाद्यान्नहरूको उपभोग कम हुदै जानु र, शरीरलाई आवश्यक उर्जा र पोषण उपलब्ध गराउने खानालाई बजारमा उपलब्ध तयारी र अस्वस्थकर खानाहरूले प्रतिस्थापन गर्दै जानुले अबका दिनहरूमा यस क्षेत्रमा रणनीतिक रूपमै कार्ययोजना बनाई अगाडी बढ्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

लेकम गाउँपालिकामा स्वास्थ्य सेवामा पहुँच सीमित भएकाले संस्थागत सुत्केरी दर पनि न्यून छ । नेपाल सरकारले पोषण सुधारका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू लागू गरे पनि, लेकम गाउँपालिकाका समुदायहरूले अझै पनि पोषणसम्बन्धी शिक्षा, संस्थागत स्वास्थ्य सेवा पहुँच, महिला तथा बालबालिकाको पोषण स्तर सुधार, र स्थानीय स्रोतहरू परिचालन गर्न आवश्यक देखिएको छ । हालैका अध्ययनहरूले देखाएका छन् कि, मातृ तथा बाल पोषणमा सुधार ल्याउनका लागि सुनौलो १,००० दिन अवधिमा विशेष ध्यान दिनु आवश्यक छ । जीवनका पहिलो १,००० दिन (गर्भधारणदेखि दुई वर्षसम्म) मा उचित पोषण प्राप्त नगरेमा बालबालिकाको दिमागी विकासमा २०-२५ प्रतिशत सम्म असर पर्ने अध्ययनहरूले देखाएका छन् ।

यी समस्याहरूको समाधान गर्न समुदायमै आधारित पोषण प्रवर्द्धन कार्यक्रमको आवश्यकता छ । यो परियोजनाले मातृ तथा बाल कुपोषण न्यूनीकरण, पोषणसम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि, स्थानीय उत्पादनमा आधारित पोषणयुक्त आहारको प्रवर्द्धन, र स्वास्थ्य सेवाको पहुँच विस्तार गर्ने लक्ष्य राखेको छ । परियोजनाले स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरू, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका, विद्यालय, समुदायका अगुवाहरू, तथा स्थानीय सरकारसँग सहकार्य गर्दै समानुपातिक, प्रभावकारी, र दिगो पोषण सुधारका प्रयासहरू अघि बढाउनेछ ।

त्यसैले, लेकम गाउँपालिकामा मातृ तथा बाल पोषण सुधारका लागि विशेष रूपमा डिजाइन गरिएको यो परियोजना आवश्यक मात्र नभई अनिवार्य छ । यस परियोजनाले स्थानीय स्रोतहरू परिचालन गर्दै पोषण सुधारमा समुदायको प्रत्यक्ष संलग्नता बढाउने, दीर्घकालीन असर पार्ने, र नेपाल सरकारका पोषण सम्बन्धी रणनीतिहरूसँग समन्वय गर्दै पोषण सुधारमा योगदान पुऱ्याउनेछ ।

विश्व स्वास्थ्य संगठनले २०२५ सम्म र दिगो विकासको लक्ष्य २०३० ले लक्षित गरेको पोषण सम्बन्धि लक्ष्यहरू हासिल गर्न महिला र बालबालिका लक्षित समुदायमा आधारित स्वास्थ्य र पोषणका साथै दिगोपनामा आधारित कार्यक्रम र महिलाहरूको आयआर्जन लाई बढाउनु पर्ने हुन्छ । यसका अलावा बहुसंख्यक पुरुषहरू आयआर्जनको लागि विदेश वा स्वदेशमा अन्यत्र परनिर्भर रहेको परिप्रेक्ष्यमा सरोकारवालाहरूसँगको आपसी छलफलबाट महिलाहरूको लागि पनि पोषणमा आधारित आयआर्जनका सिपमूलक कामहरूका साथै उनिहरूबाट उत्पादित वस्तुहरू बिक्रीको लागि नवितम सोचको समाजिक बजारिकरण गर्नु पनि आवश्यक छ । जबसम्म बालबालिका र महिलाहरूको स्वास्थ्य, शिक्षा, पोषण लगायतका कुराहरूमा आमूल परिवर्तन गर्न सकिँदैन तब सम्म देशको बहुआयमी विकासको अवधारणा कठिन हुने कुरामा दुई मत छैन । यसका साथै सरकारले निर्दिष्ट गरेको आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई नागरिकको मौलिक हकको रूपमा निःशुल्क स्थापित गराउनु स्थानिय सरकारको प्रमुख जिम्मेवारी पनि हो ।


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष

लेकम गाउँपालिकाको परिचय:

लेकम गाउँपालिका सुदूरपश्चिम प्रदेशको दाचुला जिल्लाको ९ ओटा स्थानिय तह मध्ये एक हो । २०७३ फागुन २७ गते स्थापना भएको लेकम गाउँपालिकाको क्षेत्रफल ८३.९८ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । करिब १४,८३८ जनसंख्या रहेको यो गाउँपालिका ६ ओटा वडाहरूमा विभाजित छ । साविकका ४ गा.वि.स. सराकडा, लाली, रिठाचौपता र समौली मिलेर बनेको यो गाउँपालिका देवाभुमिको नामले प्रचलित छ । महाकाली र चमेलिया नदीसँग सिमाना जोडिएको यो गाउँपालिका अन्तराष्ट्रिय नाकाका सम्भावना रहेको गाउँपालिका हो ।

२. लक्ष्य तथा उद्देश्य:

२.१. लक्ष्य

पोषण सुधारका गतिविधिहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरि गर्भवती महिला, सुत्केरी आमा र पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकालाई विशेष गरेर विपन्न र सिमान्तकृतको उचित व्यवहार परिवर्तन गरी स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार ल्याई आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने यस “पोषण सुधार कार्यक्रम” को लक्ष्य रहेको छ

२.२. उद्देश्य

यस कार्यक्रमले राखेका निर्दिष्ट उद्देश्यहरू निम्न अनुसार रहेका छन् ।

- पोषणयुक्त खाना, सन्तुलित आहार, खोप सेवा, पोषणयुक्त खानाको पाक शिक्षा, सरसफाई र बालबालिकाको वृद्धी अनुगमन सम्बन्धी अन्तरव्यक्ति संचार र संचारका अन्य माध्यमहरूको प्रयोग बाट पोषण सम्बन्धी व्यवहार परिवर्तन प्रवर्द्धन गर्दै दीगो स्वस्थ पोषण व्यवहारको विकास र व्यक्तिको स्वस्थ जीवनको प्रवर्द्धन गर्ने,
- स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने आधारभूत स्वास्थ्य सेवा पहुँच अधिक घरघुरीसम्म पुर्याई सुक्ष्म पोषक तत्व जस्तै बालभिटा, भिटामिन “ए”, जुकाको औषधि, आइरन चक्की लगाएतका सेवाको पहुँच विस्तार एवं सुदृढ गरि सेवाको उपभोग लाई बृद्धी गरि मातृ तथा शिशु पोषणमा सुधार ल्याउन, पुर्याउने ।
- न्यून आय स्तर भएका र जोखिममा रहेका समुदायमा आधारभूत सेवाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्ने । स्थानीय उत्पादनमा आधारित पोषणयुक्त आहारको प्रवर्द्धन र उपभोग वृद्धि गर्न चेतनामूलक अभियान संचालन गर्ने,
- महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरि सामुदायिक पोषण शिक्षा कार्यक्रम र खानेपानी, स्वच्छता तथा सरसफाईको बारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने,
- संस्थागत सुत्केरी दरमा बृद्धि गर्ने ।

प्रस्तावित १ वर्षीय कार्यक्रम मार्फत सञ्चालन गरिने मुख्य क्रियाकलापहरू निम्न अनुसार रहेका छन् ।

- सरोकारवाला व्यक्ति तथा संस्थाहरूलाई संलग्न गराई छलफल, योजना तर्जुमा, अभिमुखिकरण तथा समिक्षा गोष्ठी संचालन गर्ने ।
- पोषण सम्बन्धि सिप मूलक तालिम संचालन तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- पोषण सम्बन्धि प्रवर्द्धनात्मक तालिम तथा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।



राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष



- विपन्न तथा सिमान्तकृत वर्गलाई लक्षित गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- कुपोषित गर्भवती तथा ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरुको पोषण अवस्था आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने ।
- विद्यालय लक्षित कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- पोषण व्यवहार परिवर्तनका लागि जनचेतना मूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धि प्रचार प्रसार सामाग्री निर्माण, छपाई तथा वितरण गर्ने ।
- कार्यक्रमको दिगोपनाको सुनिश्चित गर्ने ।
- पोषण व्यवहारका परिवर्तनका लागि नविनतम प्रविधिको प्रयोग गर्ने ।
- सरोकारवालाहरुबाट नियमित अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने ।

३. कार्यक्रमको कार्यान्वयन विधि

प्रस्तावक संस्थाले कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने प्रक्रिया स्पष्ट रूपमा उल्लेख गर्नुपर्दछ । कार्यक्रमले प्रस्तावित व्यक्ति, घरपरिवारहरुलाई समेट्ने, उनीहरुलाई कार्यक्रमबाट लाभान्वित गराउने, आदि विषय लगायत कार्यान्वयन अवधारणाको प्रक्रिया उल्लेख गर्नुपर्नेछ । संयुक्त उपक्रममा प्रस्ताव पेश गर्नेको हकमा भने सबै पक्षको जिम्मेवारी तथा भूमिका स्पष्ट रूपमा उल्लेख गर्नुपर्नेछ । यसका साथै कार्यक्रम व्यवस्थापन प्रक्रिया तथा समन्वय गर्ने निकायहरुको जिम्मेवारी तथा भूमिका पनि खुलाउनुपर्नेछ ।

४. आवश्यक जनशक्ति

यस कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक मानव श्रोत तथा कर्मचारी संख्या (पूर्णकालिन र अल्पकालिन), उनीहरुको व्यवस्थापन तथा परिचालन प्रक्रियाबारे स्पष्ट उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

५. प्रस्तावित कार्यक्षेत्र र लाभान्वित परिवार

यस कार्यक्रम नगरपालिकाका सम्पूर्ण वडाहरुमा सञ्चालन गरिने छ । गाउँपालिकाका कुल घरधुरी मध्ये यस कार्यक्रमले प्रत्यक्ष समेट्ने घरधुरीहरु जम्मा २८५१ हुनेछन् । भने अपत्यक्ष रूपमा २५०० घरधुरीहरु संलग्न हुनेछन् । यस बाहेक कार्यक्रमले युवाहरुलाई युवा लक्षित कार्यक्रम मार्फत समेट्नेछ ।

यस कार्यक्रमले को कार्यक्षेत्र तथा लाभान्वित परिवारहरुको विवरण निम्नानुसार रहेकोछ ।

वडा नं	स्थान	जम्मा घरधुरी	कार्यक्रम मार्फत प्रत्यक्ष लाभान्वित घरधुरी संख्या	कार्यक्रम मार्फत अप्रत्यक्ष लाभान्वित घरधुरी संख्या	जम्मा लाभान्वित जनसंख्या
१					
२					
	जम्मा				


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष



६. कार्यक्रम अवधि:

यस कार्यक्रमको अवधि १ वर्ष रहने छ। (आ.व. २०८२/८३ देखि २०८३/८४ सम्म)

७. अपेक्षित परिणाम

यस कार्यक्रमले लक्षित महिला तथा ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरुको उचित व्यवहार परिवर्तन गरी स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार ल्याई आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सुनिश्चित गरी निम्न विषय क्षेत्रमा परिमाणात्मक तथा गुणात्मक सुधार ल्याएको हुनुपर्नेछ।

- सरोकारवाला व्यक्ति तथा संस्थाहरुलाई संलग्न गराई छलफल, योजना तर्जुमा, अभिमुखिकरण तथा समिक्षा गोष्ठी संचालन ।
- आयआर्जनको तालिम प्राप्त गरी व्यक्तिगत वा सामूहिक व्यवसायको व्यवस्थित रुपमा संचालन ।
- पोषण सम्बन्धि जन समुदायमा जनचेतनाको अभिवृद्धि ।
- विपन्न तथा सिमान्तकृत वर्गलाई लक्षित गरी आवश्यक तालिम प्रदान ।
- कुपोषित गर्भवती तथा ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरुको पोषण अवस्थामा सुधार ।
- विद्यालयका विद्यार्थीहरुमा आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धि ज्ञानमा अभिवृद्धि ।
- जनसमुदायमा पोषण व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन ।
- स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धि सामाग्री निर्माण तथा वितरण ।
- कार्यक्रमलाई स्थानिय सरकारमा हस्तान्तरण ।
- प्रविधि मैत्री पोषण कार्यक्रम ।
- नियमित अनुगमन तथा मुल्याङ्कन ।


राम दत्त जोशी
गा.पा. अध्यक्ष